

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2021.9.245-262>

УДК: 327.88:351.861(4-6ЄС)

© Оксана Звоздецька¹

ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена аналізу є аналіз основних документів Європейського Союзу щодо протидії дезінформації в європейському інформаційному просторі. Дослідниця констатує, що активно протидіє дезінформації з 2015 р., оскільки приймає ряд нормативних документів для протидії даній інформаційній загрозі, зокрема, в 2016 р. прийнято документ «Спільні рамки протидії гібридним загрозам – відповідь Європейського Союзу» («Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response»), 2018 р. «Плану дій щодо протидії дезінформації» (Action Plan against Disinformation).

В результаті низки ініціатив та проектів європейських інституцій у 2018 р. було опубліковано саморегулюючий «Кодекс поведінки з протидії дезінформації» (Code of Practice on Disinformation), що був підписаний найбільшими інтернет-платформами та соціальними медіа (Google, Facebook, Twitter та Mozilla) у рамках діяльності з саморегуляції ЗМК. Потрібно відзначити, що впровадження «Кодексу практики Європейського Союзу щодо протидії дезінформації» дав неоднозначні результати. Саморегулювання було першим логічним та необхідним кроком, однак через рік мало хто із зацікавлених сторін був повністю задоволений процесом чи результатом. Не було вибудовано глибокої довіри між промисловістю, урядами, науковими колами та громадянським суспільством.

Ключові слова: Європейський Союз (ЄС), дезінформація, соціальні медіа, маніпулювання, HLEG.

¹ Кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна, E-mail: o.zvozdecka@chnu.edu.ua; <http://orcid.org/0000-0003-2623-7615>

Combating Disinformation in the European Union: Legal Aspects

Today, both Ukraine and European countries are subject to disinformation and foreign intervention in their domestic policies. Each democracy no matter its geography experiences its distinct vulnerabilities and respectively, reactions to foreign interference. It should be stated, the immediate responses to such challenges in most Western countries have been rare and sluggish, hampered by legal constraints and bureaucracy, and furthermore, they lacked a real political awareness of the problem or proof of its further impact. Foreign actors are increasingly using disinformation strategies to influence public debate, stir controversy and interfere in democratic decision-making. Responding to these new challenges, the European Commission has introduced a set of actions and tools to better regulate the digital ecosystem of the media and its participants, in particular, the formation and improvement of the legal framework to combat disinformation in the European information space.

246 — The researcher's focus revolves around the European Union's comprehensive approach to vigorous combating misinformation. The research data prove that since 2015, the EU has adopted a number of regulations to counter this information threat and the potential effects of foreign interference. In particular, in 2016 the EU adopted a document "Joint Framework on countering hybrid threats, a European Union response", and "Action Plan against Disinformation", respectively in 2018. These documents provide a baseline for understanding the diverse types of challenges other countries face and how they are addressing them.

Consequently, a number of initiatives and projects of the European institutions, and the first worldwide self-regulatory "EU Code of Practice on Disinformation" issued in 2018 on a voluntary basis, have become main pillars of the EU. The Code identifies issues related to ensuring the transparency of political advertising, strengthening efforts to close active counterfeits. accounts, enabling users to report misinformation and access various news sources, while improving the visibility and reliability of authoritative content; enabling the research community to monitor disinformation on the Internet through access to these platforms, compatible with the confidentiality signed by the largest Internet platforms and social media (Google, Facebook, Twitter and Mozilla) in the framework of WMC self-regulation activities. It should be noted that the implementation of the "European Union Code of Practice on Countering Disinformation" has yielded ambiguous fruits. Self-regulation was the first logical and necessary step, but few stakeholders were fully satis-

fied with the process or its outcome, significant challenges remain for building trust through industry, governments, academia and civil society engagement.

Keywords: *European Union (EU), disinformation, social media, manipulation, HLEG.*

Постановка проблеми. На сьогодні, як і Україна так і країни Європи є об'єктами дезінформаційного впливу та іноземного втручання. І відповіді на ці виклики більшості західних країн були поодинокими і повільними, заважали правові обмеження та бюрократія, а також не було реального політичного розуміння проблеми та доказів її впливу. Більше того, відповідні державні суб'єкти часто мають обмежені технічні можливості для моніторингу, виявлення, аналізу, атрибуції та обміну інформацією про дезінформацію. Навіть самі цифрові платформи обмежені у своїх можливостях виявляти проблемну поведінку між платформами. Що ще гірше, традиційні засоби масової інформації часто використовують аспекти цих кампаній впливу у своєму матеріалі, мимоволі посилюючи центральні дезінформаційні наративи. Нарешті, докази збитків, спричинених операціями з дезінформації та впливу, є нерівномірними, і недостатньо доказовими для ефективності контрзаходів.

247

Кампанії з дезінформації, зокрема третіми країнами, була і залишається складовою гібридної війни, включаючи кібератаки та злом мереж. Докази свідчать, що іноземні державні суб'єкти все частіше застосовують стратегії дезінформації, щоб впливати на суспільні дебати, створювати розбіжності та втручатися у прийняття демократичних рішень. У документі ЄС «План дій щодо протидії дезінформації» (Action Plan against Disinformation) зазначається, що «дезінформація - це загроза, яка постійно розвивається, вимагає безперервних зусиль, звернення до відповідних суб'єктів, векторів, інструментів, методів і пріоритетних цілей та впливу» (European Commission contribution to the European Council. 2018. Action Plan against Disinformation).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З останніх зарубіжних досліджень присвячених проблемі дезінформації, на нашу думку, варто виокремити статті доцента та завідувача кафедри стратегічних комунікацій університету Лунда (Швеція), співредактора журналу ««Розміщення бренду та публічна дипломатія» («Place Branding and Public Diplomacy») Джеймса Пемента (James Pamment). В своїх ро-

ботах, він аналізує сфери в яких спостерігається прогрес у боротьбі з дезінформацією на березень 2020 р., і виокремлює сфери в яких не виявлено істотних зрушень (Pamment, James. 2020).

Дана проблема, також, стала предметом наукового доробку деяких вітчизняних науковців, зокрема дослідження М.В. Гребенюк та Б.Д. Леонова (Гребенюк, М.В. та Леонова, Б.Д., 2019), Р. Черниша (Черниш, Р., 2019), Н.П. Карпчук (Карпчук, Н.В., 2019), які вивчають позитивний досвід країн ЄС та РЄ у сфері протидії деструктивній пропаганді, фейковій інформації, дезінформаційних кампаній під час електоральних процесів.

Мета даної статті є аналіз основних документів ЄС щодо протидії дезінформації в європейському інформаційному просторі.

Виклад основного матеріалу. Згідно з дослідженням, що було здійснене «Проектом обчислювальної пропаганди» (The Computational Propaganda Research Project COMPROP) в рамках Оксфордського університету щодо використання алгоритмів, автоматизації та обчислювальної пропаганди у суспільному житті за 2019 р. доведено організацію маніпуляційних кампаній у соціальних мережах, які відбулись у 70 країнах, порівняно з 48 країнами у 2018 р. та 28 країнами у 2017 р. У кожній країні існує принаймні одна політична партія чи урядова установа, яка використовує соціальні медіа для формування громадської думки в середині країни (Bradshaw, Samantha, and Philip N. Howard. 2019). Тому, використання дезінформації учасниками в державах-членах стає все більшим джерелом занепокоєння в усьому Євросоюзі.

Зважаючи на те, що стурбованість неправдивими новинами є великою, не дивно, що більшість респондентів вважають, що медіакомпанії, технологічні компанії та уряд повинні зробити більше для боротьби з нею. У 23 країнах, де проводилося опитування, три чверті (75%) погодилися з тим, що медіакомпанії повинні зробити більше, щоб розділити, що є реальним, а що підробним в Інтернеті. Ця цифра є трохи нижчою (71%) для технологічних компаній наприклад, Facebook і Google. Трохи менше двох третин (61%) заявили, що уряд повинен зробити більше для виявлення та протидії фейковій інформації (Newman, Nic and other. 2018. P. 41.). Тому, ЄС та держави-члени розпочали ряд узгоджених дій у широкому діапазоні секторів для значного нарощування потенціалу у боротьбі з гібридними за-

грозами: посилення стратегічних комунікацій для боротьби з дезінформацією, кібербезпеки та кіберзахисту, захисту критичних інфраструктур.

Європейський Союз активно протидіє дезінформації з 2015 р. У 2016 р. було прийнято документ «Спільні рамки протидії гібридним загрозам - відповідь Європейського Союзу» («Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response»), в якій зазначалося, що «масові дезінформаційні кампанії, використання соціальних медіа для контролю політичного нарративу, радикалізації, вербування осіб, можуть бути засобами поширення гібридних загроз» (European Commission. Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response. 2016.). Це спільне повідомлення мало на меті сприяти цілісному підходу, який дозволить ЄС у координації з державами-членами конкретно протидіяти загрозам гібридного характеру шляхом створення синергії між усіма відповідними інструментами та сприяння тісній співпраці між усіма відповідними суб'єктами.

Продовжуючи вивчати питання боротьби з дезінформацією Єврокомісія проводить громадську консультацію щодо фальшивих новин та дезінформації в Інтернеті, що відбулася між 13 листопада 2017 р. та 23 лютого 2018 р. Метою консультацій було допомогти оцінити ефективність поточних дій учасників ринку та інших зацікавлених сторін, необхідність їх масштабування та запровадження нових заходів для запобігання розповсюдженню дезінформації в Інтернеті.

При опитуванні, було використано дві анкети націлені на громадян, з одного боку, юридичних осіб та журналістів, з іншого. Деякі питання були специфічними для кожної з анкет, деякі використовувались в обидвох анкетах. На публічну консультацію надійшло 2986 відповідей: 2784 від фізичних осіб та 202 від юридичних організацій та журналістів. Найбільша кількість відповідей надійшла з Бельгії, Франції, Великобританії, Італії та Іспанії. Варто відзначити високу участь в опитуванні респондентів таких країн як Литва, Словаччина та Румунія. Цей аналіз не відображає офіційної позиції Комісії та її служб і жодним чином не зобов'язує Комісію. Разом з результатами Євробарометра та доповіддю Групи високого рівня, громадські консультації проінформували Комісію про розуміння проблеми фейкових новин та дезінформації в Інтернеті (European Commission. 2018. Synopsis report of the public consultation on fake news and online disinformation).

Цікавими, на нашу думку, є виокремлені фактори, що сприяють поширенню фейкових новин за цим опитуванням:

По-перше, оцифрування медіаіндустрії, швидкість, легкість та низька вартість, за допомогою якої новини можуть створюватися - часто анонімно - передаватися, споживатися та повторно поширюватися споживачами та ЗМІ, згадується як важливий фактор.

По-друге, збільшення кількості споживачів, які отримують доступ до новин через соціальні мережі як основне та безкоштовне джерело інформації. Соціальні мережі роблять ретрансляцію фейкових новин легкою, миттєвою та дешевою, без дотримання будь-якої конкретної редакційної лінії чи професійних стандартів, крім максимізації часу, проведеного на самій платформі (European Commission. 2018. Synopsis report of the public consultation on fake news and online disinformation).

250 — У звіті опитані респонденти вказують, що перевірка фактів через незалежні новинні організації та організації громадянського суспільства вважається методом, який краще сприяє протидії поширенню дезінформації в Інтернеті. Однак більшість громадян вважають, що платформи соціальних медіа не роблять достатньо для того, щоб допомогти користувачам перевіряти факти перед тим, як вони передаються в Інтернеті. Всі респонденти одностайно погодились з необхідністю поважати та забезпечувати основні права, такі як свобода слова, та гарантувати, що будь-який підхід, що застосовується для боротьби з фейковими новинами, не повинен сприяти будь-якому прямому чи опосередкованому введенню цензури. Посилення зусиль щодо підвищення медіаграмотності на всіх рівнях - від учнів школи до дорослої аудиторії та серед акторів, від кінцевих користувачів до журналістів, також були висунуті як необхідні дії (European Commission. 2018. Synopsis report of the public consultation on fake news and online disinformation).

У квітні 2018 р. ЄК опублікувала документ до Європейського парламенту «Боротьба з дезінформацією в Інтернеті: європейський підхід», в якому зазначалося, що «дезінформація руйнує довіру до установ, цифрових та традиційних засобів масової інформації, шкодить нашій демократії, перешкоджаючи можливості громадян приймати обґрунтовані рішення. Дезінформаційні кампанії також часто підтримують радикальні та екстремістські ідеї та діяльність» (European Commission. 2018. Tackling Online Disinformation: A European

Approach). В січні 2018 р. Єврокомісією було створено Експертну групу високого рівня з фейкових новин та дезінформації в Інтернеті (High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation HLEG) з тридцяти дев'яти експертів під керівництвом професора Мадлен де Кок Банінг (Madelein de Cock Buning), які представляли інтернет-платформи, засоби масової інформації, громадянське суспільство та наукові кола. Основним результатом роботи HLEG був звіт в якому експерти рекомендують багатовимірний підхід у боротьбі з дезінформацією, що спирається на п'ять основних завдань:

1. підвищенні прозорості Інтернет-новин, включаючи, дотримання конфіденційності, обмін даними про системи, що забезпечують їх циркуляцію в мережі Інтернет;

2. сприянні розвитку медіаосвіти та інформаційній грамотності для протидії дезінформації та допомозі користувачам орієнтуватися в середовищі цифрових медіа;

3. розробленні інструментів для розширення можливостей користувачів, журналістів для боротьби з дезінформацією та сприянні позитивній взаємодії з інформаційними технологіями, що швидко розвиваються;

4. в захисті різноманітності та стійкості європейської екосистеми засобів масової інформації;

5. сприянні продовженню досліджень впливу дезінформації в Європі, щоб оцінити заходи, вжиті різними суб'єктами, та постійно коригувати необхідні реакції (European Commission. Communications Networks, Content and Technolog. 2018. A multi-dimensional approach to disinformation. P. 5-6.).

Для коротко- та середньострокової перспективи HLEG пропонує як перший крок підхід до саморегулювання, що базується на чітко визначеному процесі залучення багатьох зацікавлених сторін, оформленому в рамках обов'язкової дорожньої карти для реалізації переліку конкретних дій. Усі відповідні зацікавлені сторони, включаючи онлайн-платформи, організації засобів масової інформації (преса та мовники), журналісти, представники галузі та рекламна індустрія, закликаються прийняти Кодекс практик. Цей Кодекс повинен відображати відповідні ролі та обов'язки зацікавлених сторін. Метою має бути сприяння створенню сприятливого середовища для свободи вираження поглядів шляхом сприяння прозорості та зрозумілості різних типів цифрових інформаційних каналів. Зокрема,

HLEG сформулював 10 ключових принципів, які повинні бути закріплені в цьому Кодексі, і які визначають чіткі цілі для медіа-платформ:

1. адаптувати свою рекламну політику, включаючи дотримання принципу «йди за грошима», одночасно запобігаючи стимулам, що призводять до дезінформації, наприклад, щоб перешкоджати розповсюдженню та посиленню дезінформації з метою отримання прибутку. Ця політика повинна базуватися на чітких, прозорих та недискримінаційних критеріях;

2. забезпечувати прозорість та підзвітність громадськості щодо обробки даних користувачів для розміщення реклами з належним дотриманням приватності, свободи вираження поглядів та плюралізму ЗМІ;

3. забезпечувати, щоб проплачений контент, включаючи політичну рекламу, був належним чином виділений серед іншого вмісту;

252 — 4. вжити необхідних заходів для забезпечення доступу до даних, що відповідає конфіденційності, для перевірки фактів та дослідницької діяльності;

5. надавати своїм користувачам розширені налаштування та засоби управління, щоб дати їм змогу налаштувати свій досвід роботи в Інтернеті;

6. у співпраці з державними та приватними європейськими виданнями новин вживати ефективних заходів для покращення видимості надійних, надійних новин та полегшення доступу користувачів до них;

7. там, де це доречно і технічно можливо, супроводжуватися альтернативними відповідними пропозиціями новин;

8. платформи повинні, де це доцільно, забезпечувати зручні для користувача інструменти, що дозволяють їм зв'язуватися з надійними джерелами перевірки фактів та дозволяють реалізовувати своє право на відповідь;

9. платформи, що застосовують системи позначення та довіри, які покладаються на користувачів, повинні розробляти захист від зловживань з боку користувачів;

10. співпрацювати з надання відповідних даних про функціонування їхніх служб, включаючи дані для незалежного розслідування академічними дослідниками та загальну інформацію про алгоритми, щоб знайти спільний підхід для вирішення питань розповсюдження та посилення дезінформації (European Commission. Communications

Networks, Content and Technolog. 2018. A multi-dimensional approach to disinformation. P. 32-33).

Ще одним важливим напрямком в політиці ЄС, за рекомендацією HLEG, є підтримка та створення європейських центрів з вивчення та протидії дезінформації, що діють на національному рівні та спрямовані на картографування цифрової екосистеми щодо дезінформації, її домінуючих технологій, інструментів та практик, моніторингу правдивості інформації через найсучасніші засоби перевірки фактів, штучний інтелект, мовні технології та Великі дані для медіа. Зокрема, Європейська Комісія повинна забезпечити належне фінансування та організувати Центр передового досвіду (European Commission. Communications Networks, Content and Technolog. 2018. A multi-dimensional approach to disinformation. P. 36.). З довго перспективних рекомендацій є вдосконалення та розвиток медіаграмотності у населення, обмін найкращими практиками, тренінги для вчителів та інших фахівців.

Верховний представник та віце-президент Комісії Федеріка Могеріні (Federica Mogherini) сказала: «Основа міцної демократії - це відкриті, вільні та чесні публічні дебати. Наш обов'язок - захищати простір цієї дискусії та запобігати поширенню дезінформації, яка розпалює ненависть, розбіжності та відсутність довіри до демократії. Як Європейський Союз, ми вирішили вжити спільних дій та посилити свою реакцію, просувати свої принципи та підтримувати стійкість наших суспільств як в межах Союзу, так і сусідніх країн. Це європейська відповідь на один з найбільших викликів сучасності (Centrum Dokumentacji Europejskiej. 2018. Europa, która chroni: UE intensyfikuje działania dotyczące dezinformacji).

Андрус Ансіп (Andrus Ansip), віце-президент з питань єдиного цифрового ринку, прокоментував: «Ми повинні бути об'єднані та об'єднати зусилля, щоб захистити наші демократії від дезінформації. Ми бачили спроби втручатися у вибори та референдуми, і дані свідчать про те, що Росія була основним джерелом цих кампаній. Щоб вирішити ці загрози, ми пропонуємо покращити координацію з державами-членами через систему раннього попередження, посилити наші команди з дезінформації, збільшити підтримку засобів масової інформації та досліджень та попросити онлайн-платформи виконати свої зобов'язання» (Centrum Dokumentacji Europejskiej. 2018. Europa, która chroni: UE intensyfikuje działania dotyczące dezinformacji).

Боротьба з дезінформацією вимагає узгоджених зусиль, тому європейські інституції здійснили низку ініціатив та проєктів, спрямованих на регулювання/співрегулювання цієї сфери з метою обмеження негативних наслідків поширення неправдивої інформації. У результаті цих заходів (26 вересня 2018 р.) було опубліковано саморегулюючий «Кодекс поведінки з протидії дезінформації» (Code of Practice on Disinformation), в якому визначено питання, пов'язані з забезпеченням прозорості політичної реклами, посилення зусиль щодо закриття активних підроблених облікових записів, позначення взаємодії між людьми (повідомлення автоматично надсилаються «ботами»), надання можливості користувачам повідомляти про дезінформацію та отримувати доступ до різних джерел новин, покращуючи при цьому видимість та надійність авторитетного контенту; надання можливості дослідницькому співтовариству контролювати дезінформацію в Інтернеті через доступ до даних платформ, сумісний із конфіденційністю (European Commission. 2021. Tackling online disinformation).

254

— Через місяць представники найбільші інтернет-платформи та соціальні медіа (Google, Facebook, Twitter та Mozilla) у рамках діяльності з саморегуляції підписали «Кодекс практики щодо протидії дезінформації» (European Commission. 2021. EU Code of Practice on Disinformation. 2018.). Це був перший приклад саморегуляції у боротьбі з дезінформацією в Європі та світі. Підписанти визнали, що дезінформація є викликом для демократичних суспільств у ЄС. Метою кодексу є визначення дій, які може вжити бізнес-сектор для боротьби з дезінформацією.

Однак, враховуючи різноманітний спектр діяльності, цілей та технологій, якими користуються зацікавлені сторони, Кодекс дозволяє різним підходам працювати в наступних напрямках:

- Контроль вмісту реклами. Творці кодексу помітили необхідність більшого контролю над вмістом реклами, щоб можна було ідентифікувати та зменшити дохід тих рекламодавців, які сприяють поширенню дезінформації. Тому відповідні підписанти зобов'язуються впроваджувати політику, щоб відмовити рекламодавцям публікувати вміст, що містить дезінформацію. У той же час, для поліпшення прозорості екосистеми онлайн-реклами необхідно також співпрацювати всім сторонам, які займаються купівлею та продажем реклами в Інтернеті та наданням послуг, пов'язаних з рекламою. Удосконалення

аналізу рекламних оголошень для зменшення доходу рекламодавців, що використовують дезінформацію.

- Прозорість політичної реклами. Підписанти зобов'язуються відрізняти політичну рекламу від інших матеріалів, а також інформувати користувачів, чому певна реклама була націлена на них.

- Регулювання ботів та закриття помилкових акаунтів. Підписанти зобов'язуються запровадити чіткі правила щодо ідентичності та нецільового використання ботів у своїх послугах. Вони також визнають необхідність закривати підроблені акаунти в соціальних мережах.

- Забезпечення прозорості алгоритмів, які відповідають запитам користувачів. Надання користувачам доступу до різних джерел інформації та альтернативних поглядів. Боротьбу з дезінформацією слід проводити шляхом підтримки пошуку надійного контенту, а також надання користувачам різних джерел інформації, що представляють альтернативні погляди. Підписанти зобов'язуються вкладати кошти у продукти, технології та програми, які сприятимуть досягненню цієї мети. Зміст пріоритету буде обраний на основі показників достовірності джерел - об'єктивних критеріїв, встановлених представниками ЗМІ відповідно до етики журналістської роботи.

- Підтримувати державну освіту для посилення критичного мислення та цифрової медіаграмотності.

- Співпраця з академічними центрами, що займаються дослідженнями дезінформації (Balcewicz, Justyna. 2018. «Kodeks postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji»).

Потрібно відзначити, що впровадження «Кодексу практики Європейського Союзу щодо протидії дезінформації» дав неоднозначні результати. Саморегулювання було першим логічним та необхідним кроком, однак через рік мало хто із зацікавлених сторін був повністю задоволений процесом чи результатом. Не було вибудовано глибокої довіри між промисловістю, урядами, науковими колами та громадянським суспільством. Як і у більшості нових інструментів ЄС, перший рік впровадження Кодексу виявився важким, і все вказує на те, що наступні роки теж будуть нелегкими.

17 травня 2019 р. Європейська комісія опублікувала квітневі звіти про дії, здійснені Facebook, Google та Twitter перед виборами в Європейський парламент у сфері боротьби з дезінформацією. Комісія вітала ці дії, але закликала онлайн-платформи активізувати свої зусил-

ля напередодні європейських виборів 2019 р. (European Commission. 8 March 2021. «Fourth intermediate results of the EU Code of Practice against disinformation»).

4 травня 2020 р. Група європейських регуляторів аудіовізуальних медіапослуг (The European Regulators Group of Audiovisual Media Services ERGA) опублікувала «Звіт ERGA про дезінформацію: Оцінка впровадження Кодексу практики». Цей звіт підтверджує, що Кодекс створив основу для структурованого діалогу та справив позитивний вплив на боротьбу з дезінформацією в Інтернеті, незважаючи на недоліки (ERGA. 2020. Report on disinformation. Assessment of the implementation of the Code of Practice).

256

В умовах пандемії та посилення тривоги серед населення не лише Євросоюзу, гостро постало питання введення окремого пункту для звітності серед підписантів Кодексу щодо діяльності платформ у протидії дезінформації про COVID-19, що було відображено в четвертому звіті, який був опублікований Європейською комісією в грудні 2020 р. в рамках програми моніторингу та звітності. Комісар з питань внутрішнього ринку Т'єррі Бретон (Thierry Breton) зазначив, що «постійне співробітництво з онлайн-платформами має вирішальне значення для здоров'я населення. Кожному потрібно зробити все, щоб вірус дезінформації не впливав на наше суспільство. Безпечні та ефективні вакцини є в межах досяжності. Дуже важливо, щоб ці наукові зусилля не підривались дезінформаційними кампаніями, що спрямовані на громадян, підживлюючи страх та сіючи недовіру» (European Commission. 8 March 2021. «Coronavirus: new reports by online platforms include specific measures taken against vaccines»).

Програма моніторингу щодо протидії інформації про COVID-19 - є заходом прозорості для забезпечення публічної відповідальності підписантів Кодексу відповідно до Спільного повідомлення від 10 червня 2020 р. «Боротьба з дезінформацією COVID-19 - Як правильно встановити факти» .

Звіти вказують на постійні зусилля підписантів щодо вирішення питань дезінформації навколо COVID-19 шляхом:

- просування авторитетних джерел інформації за допомогою різних інструментів;
- роботи над обмеженням зовнішнього вигляду або зменшенням популярності вмісту, що містить неправдиву або оманливу інформацію;

- посиленні зусиль щодо обмеження маніпулятивної поведінки на своїх ресурсах;
- посиленні співпраці з дослідниками, котрі перевіряють факти, та збільшення видимості вмісту перевіреної інформації;
- наданні грантів та безкоштовного рекламного місця урядовим та міжнародним організаціям для просування кампаній та інформації про пандемію;
- фінансуванні акцій медіаграмотності та заходів для підтримки якісної журналістики;
- налаштуванні дій щодо обмеження рекламного потоку, пов'язаного з дезінформацією COVID-19 (European Commission. 8 March 2021. Fourth set of reports – Fighting COVID-19 disinformation Monitoring Programme. 10 December 2020).

Наступним важливим кроком щодо протидії дезінформації в європейському інформаційному просторі стало прийняття Європейською Комісією та Європейською службою зовнішніх справ (European External Action Service) «Плану дій щодо протидії дезінформації» 2018 р. (Action Plan against Disinformation) в Європі та поза його межами з акцентуванням на чотирьох ключових сферах. Цей план слугує для розбудови можливостей ЄС та зміцнення співпраці між державами-членами для:

- вдосконалення можливостей установ Союзу виявляти, аналізувати та викривати дезінформацію;
- посилення скоординованих та спільних реакцій на дезінформацію;
- мобілізації приватного сектору у боротьбі з дезінформацією;
- підвищення обізнаності та підвищення стійкості суспільства (European Commission. 2018. Action Plan against Disinformation. P. 4.).

На думку завідувача кафедри стратегічних комунікацій університету Лунда (Швеція), співредактора журналу ««Розміщення бренду та публічна дипломатія» («Place Branding and Public Diplomacy») Джеймса Пемента (James Pamment), прогрес у боротьбі з дезінформацією на березень 2020 р. спостерігається у тих сферах в яких діяльність не потребує значних змін у бізнес-моделі актора або структурі платформи:

- виявлення та архівування політичної реклами;
- доступ до видалених даних;
- виявлення та маркування дезінформації;

- перевірка фактів;
- медіаграмотність та навчання журналістів (Pamment, James. 2020. «The EU Code of Practice on Disinformation: Briefing Note for the New EU Commission»).

Дослідник виокремлює, також, сфери, в яких не виявлено істотних зрушень у діяльності підписантів Кодексу:

- у визначенні єдиних підходів щодо розміщення політичної реклами (Наприклад, Facebook окреслив правила розміщення такої реклами та її перевірки, Twitter взагалі заборонив розміщення політичної реклами; Google ввів більш жорсткі вимоги щодо прозорості фінансування розміщення такого роду інформації однак, висловив обережність щодо застосування цензури, і в січні та липні 2020 р. оновив політику в цій сфері). Найважливішим для наступного кроку у співпраці між Платформами є об'єднання цих різних експериментальних підходів у певну форму гармонізації.

258

- у наданні більш детального аналізу своїх даних (інформацію про видалені акаунти, який відсоток з них є комерційними, а який політично вмотивованим);

- в оцінці впливу, жодна із зацікавлених сторін, (включаючи держави-члени та ЄС) не представила вичерпних даних, щоб підтвердити, чи є їхні зусилля об'єктивно та достовірно ефективними як для протидії дезінформації, обмеження операцій впливу, так і для захисту демократичної цілісності парламентських виборів у ЄС 2019 р. (Pamment, James. 2020. «The EU Code of Practice on Disinformation: Briefing Note for the New EU Commission»).

Професор політичних наук В. Ленс Беннет (Lance Bennett) і професор ЗМІ та міжнародні відносини, директор-засновник Інституту даних, демократії та політики (Institute for Data, Democracy, and Politics IDDP) Стівен Лівінгстон (Steven Livingston) у своїй статті «Коротка історія епохи дезінформації. Інформаційні війни та занепад інституційних повноважень» приходять до висновку, що зменшення потоку дезінформації навряд чи допоможе регулювання соціальних мереж, перевірка інформації, або покращення медіаграмотності. Аналіз дослідника демонструє, що вирішення цієї проблеми полягає у відновленні функціонування самих демократичних інститутів. Протягом значного часу спостерігалася тенденція до нормалізації або не помічання системного характеру таких проявів як:

- Зловживання законами про благодійність з боку партійних організацій (особливо у США та Великобританії).

- Вкладання величезних сум грошей у політику за рахунок фінансових та політичних організацій із тіншовими грошима (особливо у США).

- Неможливість відстежувати та вирішувати проблеми роз'єднаності між традиційними партіями та громадянами (в багатьох країнах).

- Неможливість відстежувати або вирішити проблеми зменшення виборчого представництва (у багатьох країнах).

- Прийняття негласного та фальшивого політичного маркетингу як свободи слова (особливо в США, але викликає занепокоєння у багатьох країнах).

- Дозвіл мікронаціювання на громадян компаніями соціальних медіа з використанням масивних баз даних персональної інформації (у багатьох країнах).

- Послаблення звітування про лобізм та політичні фінанси (у багатьох країнах).

- Невдачі у впровадженні форматів журналістики, які втратили суспільний авторитет (у багатьох країнах).

- Труднощі з регулюванням основних бізнес-моделей компаній соціальних медіа, що дозволяють монетизувати повідомлення, що вводять в оману (більшість демократичних країн) (Bennett, W. Lance and Steven, Livingston ed. 2020. A Brief History of the Disinformation Age. Information Wars and the Decline of Institutional Authority. P 3-43).

Висновки. Отже, поширення цифрових послуг дуже вплинуло на наше життя: на спосіб доступу, обміну та отримання інформації в Інтернеті. У цьому контексті зловмисні дії за допомогою використання цифрових сервісів та платформ дали негативний імпульс медіа-екосистемам, що спричинило потребу у зміні європейського законодавства. Відповідно, Європейська Комісія, запровадила набір дій та інструментів для кращого регулювання цифрової екосистеми засобів масової інформації та її учасників. Крім формування та вдосконалення нормативно-правової бази для боротьби з дезінформацією в європейському інформаційному просторі було створено ряд державних інститутів та дослідних установ у сфері протидії неправдивій інформації.

Потрібно відзначити, що впровадження «Кодексу практики Європейського Союзу щодо протидії дезінформації» дав неоднозначні результати. Саморегулювання було першим логічним та необхідним кроком, однак через рік мало хто із зацікавлених сторін був повністю задоволений процесом чи результатом. Не було вибудовано глибокої довіри між промисловістю, урядами, науковими колами та громадянським суспільством. Як і у більшості нових інструментів ЄС, перший рік впровадження Кодексу виявився важким, і все вказує на те, що наступні роки теж будуть нелегкими.

References:

1. Hrebenuk, M.V. та Leonova, B.D., 2019. Problemy protydii poshyrenniu destruktivnoi propahandy ta dezinformatsii naperedodni vyboriv: analiz dosvidu YeS. Informatsiia i pravo. № 2 (29). S.82-89. Available at: http://ippi.org.ua/sites/default/files/11_12.pdf
2. Karpchuk, N.V., 2019. Stratehichna komunikatsiia YeS yak zasib u borotbi z dezinformatsiieiu. Politychne zhyttia. № 1. S. 52-58. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.1.7>
3. Chernysh, R., 2019. Pravovyi dosvid krain Yevropeiskoho Soiuzu u sferi protydii poshyrenniu feikovoї informatsii. Informatsiine pravo. № 10. S. 123-129. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.10.21>
4. «Disinformation and the EU: tackling the virus of fake news on the ground». 12 June 2020. <https://www.pescor.eu/disinformation-and-eu-tackling-virus-fake-news-ground>
5. Centrum Dokumentacji Europejskiej. 2018. «Europa, która chroni: UE intensyfikuje działania dotyczące dezinformacji». 5 grudnia 2018. Komisja Europejska. Komunikat prasowy IP/18/6647 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/IP_18_6647
6. ERGA. 2020. Report on disinformation. Assessment of the implementation of the Code of Practice, 2020. <https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2020/05/ERGA-2019-report-published-2020-LQ.pdf>
7. EU Action Plan on Strategic Communication. 2015. (Ref. Ares(2015)2608242 - 22/06/2015). <https://www.allbusinessemplates.com/preview/NBV5A/YCSGH/1/>
8. European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats (Hybrid CoE) <https://www.hybridcoe.fi/>
9. European Commission. 2018. Action Plan against Disinformation. European Commission contribution to the European Council. Brussels,

5.12.2018 JOIN(2018) 36 final. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/eu-communication-disinformation-euco-05122018_en.pdf

10. European Commission. 2018. Synopsis report of the public consultation on fake news and online disinformation. Consultation Results. 26 April 2018. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/synopsis-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation>.

11. European Commission. 2018. Tackling Online Disinformation: A European Approach. April 26, 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0236>

12. European Commission. 2021. «EU Code of Practice on Disinformation. 2018». <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>

13. European Commission. 2021. «Tackling online disinformation». <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation>

14. European Commission. 8 March 2021. «Coronavirus: new reports by online platforms include specific measures taken against vaccines». Shaping Europe's digital future. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/coronavirus-new-reports-online-platforms-include-specific-measures-taken-against-vaccines>.

15. European Commission. 8 March 2021. «Fourth intermediate results of the EU Code of Practice against disinformation». <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/fourth-intermediate-results-eu-code-practice-against-disinformation>

16. European Commission. 8 March 2021. Fourth set of reports – Fighting COVID-19 disinformation Monitoring Programme. 10 December 2020. Shaping Europe's digital future. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/fourth-set-reports-fighting-covid-19-disinformation-monitoring-programme>

17. European Commission. Communications Networks, Content and Technolog. 2018. A multi-dimensional approach to disinformation. Report of the independent High level Group on fake news and online disinformation. March 2018. P. 5-6. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6ef4df8b-4cea-11e8-be1d-01aa75ed71a1>

18. European Commission. Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response. 2016. Brussels, 6.4.2016 JOIN(2016) 18 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CEL>

EX:52016JC0018&from=EN

19. Balcewicz, Justyna. 2018. «Kodeks postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji». CiberPolicy. NASK. 18 października 2018/ <https://cyberpolicy.nask.pl/kodeks-postepowania-w-zakresie-zwalczania-dezinformacji>

20. Bennett, W. Lance and Steven, Livingston ed. 2020. A Brief History of the Disinformation Age. Information Wars and the Decline of Institutional Authority. P.3-43. The Disinformation Age. Politics, Technology, and Disruptive Communication in the United States, 2020. University of Washington Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108914628>

21. Bradshaw, Samantha, and Philip N. Howard. 2019. The Global Disinformation. Order Global Inventory of Organised Social Media Manipulation. University of Oxford. <https://comprop.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2019/09/CyberTroop-Report19.pdf>

262 — 22. Newman, Nic and other. 2018. Digital News Report 2018. Reuters Institute. <http://media.digitalnewsreport.org/wp-content/uploads/2018/06/digital-news-report-2018.pdf>

23. Pamment, James. 2020. «The EU Code of Practice on Disinformation: Briefing Note for the New EU Commission». Policy Perspectives Series 1. Carnegie Endowment for International Peace. March 2020. <https://carnegieendowment.org/2020/03/03/eu-code-of-practice-on-disinformation-briefing-note-for-new-european-commission-pub-81187>

24. Pamment, James. 2020. «The EU's Role in Fighting Disinformation: Taking Back the Initiative». 21.09.2020. Regional Cooperation Council. <https://www.rcc.int/swp/news/296/the-eus-role-in-fighting-disinformation-taking-back-the-initiative>